

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ

З прийняттям Законів України "Про освіту", "Про загальну середню освіту" та Державної національної програми "Освіта: Україна ХХІ століття", в яких наголошується на необхідності створення різноманітних типів навчальних закладів, на можливості шкіл обирати й змінювати свій статус, на об'єктивній потребі в укладанні багатоваріантних навчальних планів і програм, проблема диференціації навчання набула особливого значення [1; 2]. Нині диференціація навчання – одна із характеристик вітчизняної освітньої системи, що забезпечує різноманітність технологій, форм та методів навчання, які дозволяють максимально враховувати індивідуальні особливості учнів, їх пізнавальні інтереси, ціннісні та професійні орієнтації. Вона виступає одним із засобів здійснення допрофесійної підготовки учнів, їх соціальної адаптації після закінчення школи та вирішення питання безперервної освіти.

В наш час можна виділити декілька факторів, що обумовлюють підвищення інтересу до проблеми диференціації навчання:

- відмова від уніфікованої системи освіти, перехід на освіту за вибором;
- реалізація принципу гуманізації освіти;
- спрямованість на особистісну орієнтацію навчання;
- покращання якості викладання предметів шкільного циклу;
- збільшення інформаційних потоків;
- зростання освітніх запитів різних соціальних верств та груп населення;
- глобальні інтеграційні процеси, які охоплюють різні сфери суспільного життя

тощо.

У зв'язку з актуальністю проблема диференціації навчання досліджувалась в останні роки багатьма українськими науковцями, однак практика реалізації навчальної диференціації постійно розвивається: з'являються нові форми, видозмінюються старі. За таких умов виникає потреба у постійному теоретичному узагальненні практики диференціації навчання, окресленні її характеристик і тенденцій, психолого-педагогічних та методичних орієнтирів організації.

У практиці роботи вітчизняної школи знайшли відображення різні форми диференційованого навчання. Однією з форм диференціації є профільне навчання, яке передбачає об'єднання школярів у відносно стабільні гомогенні групи, навчання в яких відбувається за програмами, що різняться за змістом, вимогами до знань та вмінь учнів.

Вище викладене визначило актуальність обраної нами проблеми, й зумовило вибір теми дослідження. На основі теоретичних та емпіричних узагальнень з проблеми нашого дослідження ми зробили наступні висновки.

На основі теоретичних та емпіричних узагальнень з проблеми нашого дослідження ми зробили наступні висновки.

Нині диференціація навчання – складне й багатогранне явище, яке характеризується об'єднанням учнів на основі індивідуально-типових особливостей у гомогенні групи (сталі, динамічні), в яких елементи дидактичної системи, такі як мета, зміст, методи, форми та результати різняться. Диференціація навчання здійснюється на різних рівнях вітчизняної загальної середньої освіти та має різні форми реалізації (рівнева, внутрішня диференціація, факультативне, профільне навчання тощо).

В останні роки навчально-виховний процес більшості загальноосвітніх закладів України конструюється на засадах профільної спеціалізації. До умов ефективної реалізації профільної диференціації навчання науковці відносять:

- наявність адресних нормативних документів, які б регламентували створення і діяльність спеціалізованих класів;
- забезпечення широкого спектру напрямків профільного навчання; наявність варіативних планів, програм, навчальних та методичних посібників для профільних класів

різної спеціалізації;

- окреслення змісту освіти для профільних класів на основі поєднання інваріантної та варіативної частин;
- підготовка педагогічних кадрів високої кваліфікації; відповідне матеріально-технічне забезпечення навчального процесу спеціалізованих класів;
- науково обґрунтований відбір технологій та методик профільного навчання;
- функціонування на базі навчальних закладів психологічної служби, яка б допомагала здійснювати відбір учнів у різнопрофільні групи;
- встановлення тісних зв'язків (наукових, навчальних, методичних) із вищими навчальними закладами;
- введення профільної спеціалізації у старшій школі, коли учні вже отримали необхідний загальнокультурний мінімум знань і визначились стосовно майбутньої професійної діяльності; добровільність вибору учнями напрямку спеціалізації.

Розгляд реалізації цих умов у контексті природничо-математичного напрямку спеціалізації загальної середньої освіти дозволяє нам констатувати, що викладення біології як профільного предмету у біолого-хімічних, медичних, природничих, агрохімічних, екологічних, сільськогосподарських класах регламентується затвердженими Міністерством освіти і науки України навчальними планами та програмами. При цьому аналіз результатів анкетування та інтерв'ювання засвідчив, що вчителі відчують певні труднощі в організації процесу навчання біології учнів профільних класів, оскільки:

- відсутні підручники з біології для спеціалізованих класів;
- не належне матеріально-технічне забезпечення: не вистачає таблиць, мікроскопів, мікропрепаратів, гербарних зразків, муляжів, відсутні україномовні комп'ютерні програми з біології;
- в методичній літературі відображені лише певні аспекти викладання біології як профільного предмету;
- у науковій літературі відсутні приклади методичних моделей, які б враховували специфіку викладання розділів біології як профільних;
- не розроблено пакет факультативних курсів з біології, які б мали забезпечувати варіативну частину змісту середньої загальної освіти;
- більшість біологічних класів функціонує поза системою “школа - вуз”, що з одного боку, ускладнює роботу вчителя, з іншого – негативно впливає на мотивацію учнів до навчання.

Таким чином, на сьогодні гостро стоять питання підготовки й видання підручників з біології та методичних посібників з урахуванням специфіки профільного навчання; розробки програм та змісту факультативних курсів для спеціалізованих класів; створення методичних моделей навчання біології учнів профільних класів.

З'ясовано, що ефективність навчання з предмету спеціалізації залежить від багатьох факторів, зокрема від науково-обґрунтованого вибору методичної моделі. При цьому методична модель навчання має враховувати мету та завдання профілю спеціалізації, специфіку розділів біологічного курсу, виділяти одиниці навчального процесу, окреслювати етапи навчання у межах інтегрованих блоків, види та результати різнорівневої навчально-пізнавальної діяльності учнів, визначати засоби реалізації варіативної складової профільного навчання.

Список використаних джерел

1. Дифференциация обучения в средней общеобразовательной школе/ Дидактика средней школы/ Под ред. М.А.Данилова и М.Н.Скаткина.-М.:Просвещение, 1975.- С.251-281.
2. Закон України “Про загальну середню освіту” від 13.05.1999р.
3. Комиссаров Б.Д. Методологические проблемы школьного биологического образования.- М.:Просвещение,1991.- 160 с.
4. Програми для середніх загальноосвітніх закладів з поглибленим вивченням

біології. Біологія 8-11 класи// Біологія. Хімія. – 1999. - №31-32. – 32с.

5. Шульдик В.І. Педагогічний аспект диференційованого підходу до учнів у навчальному процесі: Навч. – метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 52 с.

6. Якиманская И.С. Дифференцированное обучение: “внешние” и “внутренние” формы // Директор школы. – 1995. - №3. – С. 39-45.

7. Якиманская И.С. Дифференцированный подход в обучении// Методические рекомендации учителям о дифференцированном обучении как средстве индивидуального развития личности школьника / Под ред. К.Н. Мешалкиной, В.А. Орлова.- М.: АПН СССР, 1990.- С. 56-58.

8. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К.: Партнер, 1997. – 197 с.

9. Ясинська А.М. Організація навчальної діяльності учнів спеціалізованих класів хіміко-екологічного профілю: Дис...канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2000. – 190 с.